

УДК 159.9.316.6

PSYCHOLOGICAL ANALYSIS OF PEDAGOGICAL INTERACTION OF TEACHERS WITH STUDENTS UNDER THE CONDITIONS OF THE EUROPEAN EDUCATIONAL SPACE**ПСИХОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ПЕДАГОГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ВИКЛАДАЧІВ ЗІ СТУДЕНТАМИ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ****Harkavenko N.V. / Гаркавенко Н.В.***Candidate of Psychological Sciences / кандидат психологических наук***Doskach S.S. / Доскач С.С.***Candidate of Psychological Sciences / кандидат психологических наук**Chernivtsi National University named after. Y. Fedkovich**Чернівецький національний університет ім. Ю.Федьковича*

Анотація. Стаття розкриває сутність педагогічної взаємодії викладача і студентів в умовах освітньо-виховного середовища ВНЗ. У статті аналізуються особливості педагогічного спілкування; висвітлюються проблеми соціально-психологічної взаємодії між викладачем та студентами. Також у статті представлено проблема організації ефективної суб'єкт-суб'єктної педагогічної взаємодії в процесі формування суб'єктності студента до майбутньої діяльності, описано шляхи оптимізації педагогічної взаємодії учасників навчально-виховного процесу вищого навчального закладу в процесі формування готовності студентів до використання інтерактивних технологій на основі належної інтеракційної культури. Обґрунтовано значення суб'єкт-суб'єктної взаємодії.

Ключові слова: педагогічна взаємодія, освітній процес, виховний процес, особистість, самопізнання, викладач, студент, діалог, професійна підготовка, суб'єкт-суб'єктна взаємодія, комунікативний акт, педагогічне спілкування.

Вступ. Специфіка розвитку педагогічної думки полягає в тому, що кожний новий історичний етап у житті суспільства накладає свій відбиток на організацію навчання і зумовлює зміни змісту, форм та особливостей педагогічної взаємодії, характеру стосунків викладача і студента як провідної умови ефективності організації навчального процесу у вищій школі. Навчальний процес у системі вищої школи відбувається у різних формах його організації, які реалізуються через способи взаємодії викладача зі студентами. Тому потенціал педагогічної взаємодії відкриває широкі перспективи для вдосконалення всієї системи освіти, для поліпшення професіоналізму, а також для формування нової концепції взаємодії «викладач – студент», де обидві сторони виступають як рівні, паритетні партнери.

Проблема педагогічної взаємодії, з огляду на рух української системи вищої освіти в умовах Європейського освітнього простору, Болонського процесу, постіндустріального вектора розвитку, викликає широкий інтерес у наукових колах. У наукових дослідженнях це питання сьогодні є надзвичайно актуальним завдяки катастрофічно низькому, непрофесійному, далеко недостатньому рівню здійснення в українському суспільстві виховного процесу сучасної студентської молоді.

Літературний огляд. Проблемам комунікативної педагогічної взаємодії присвячено велику кількість досліджень як психологів так і педагогів: теоретико-методологічні основи професійного спілкування (А. Киричук,

С. Максименко, Л. Орбан, Л. Савенкова, А. Синиця та ін.); проблеми педагогічної взаємодії (Г. Бал, В. Власенко, Л. Кондрашова, Л. Нечаєва); формування комунікативних вмінь і навичок (З. Білоусова, І. Кирилова, М. Васильєва, В. Каплинський, Н. Косова та ін.); культура педагогічного спілкування (Ф. Байкін, В. Грехньов, Т. Гриценко та ін.).

В останні роки активно досліджуються питання організації педагогічної взаємодії в університеті, які знайшли своє відображення в роботах О. Абдулліної, І. Беха, М. Боритка, С. Вітцицької, О. Горбунової, А. Деркача, О. Дубасенюк, М. Євтуха, С. Кашлева, О. Кучерявого, Т. Ольхової, С. Савченка, Е. Тихомирової, Д. Тирсікова та ін.

Мета та завдання дослідження. Метою статті є дослідження впливу педагогічної взаємодії викладачів зі студентами в умовах європейського освітнього простору, як одного із важливих чинників створення позитивного психологічного клімату та формування позитивної мотивації до навчання та професійної діяльності в майбутніх фахівців, а також визначення шляхів оптимізації педагогічної взаємодії викладача й студента на основі належної інтеракційної культури та педагогічного спілкування.

Основна частина. Аналіз змісту педагогічної взаємодії викладачів зі студентами засобами педагогічного спілкування та суб'єкт-суб'єктної взаємодії в умовах європейського освітнього простору.

Результати дослідження та їх обговорення.

Одним із суттєвих аспектів вузівського життя є постійна взаємодія викладача і студентів. У процесі цієї взаємодії відбувається особистісне зростання, духовно-творче збагачення обох сторін, що є необхідним елементом спадковості поколінь. У межах цього процесу провідна роль належить викладачу, функції якого мають специфічні якості й ознаки, а особистісні психологічні характеристики здатні впливати як на навчально-виховний процес загалом, так і на особистісний розвиток кожного студента. У певному сенсі викладач є центральною фігурою у вищому навчальному закладі, йому належить і стратегічна роль у розвитку студента протягом професійної підготовки.

На сучасному етапі реформування вищої школи педагогічний процес дедалі більше спирається на гуманістичну психологію, яка ґрунтується на визнанні самоцінності особистості як унікальної цілісної системи. «Суб'єкт-суб'єктна» парадигма є основою особистісно-орієнтованої педагогіки, яку може втілювати у життя лише той педагог, який сам утвердився як особистість, є достатньо самоактуалізованим [3].

Поняття «взаємодія» є предметом вивчення різних наук (філософії, психології, педагогіки, соціології, соціальної психології, антропології, культурології тощо) [4].

Зокрема, у психології взаємодію трактують так: прямий або опосередкований вплив суб'єктів один на одного, який характеризується виникненням зв'язків і їх взаємозумовленістю; процес взаємного одночасного впливу різних об'єктів один на одного, їх взаємну зумовленість, що виявляється в асиметричності суперечливого діалектичного відношення таких глобальних,

всеохоплюючих елементів дійсності, як людина та світ [10].

Термін «педагогічна взаємодія» як поняття в науковій літературі трактується неоднозначно. У філософії взаємодія розглядається як категорія, що відображає процеси впливу різних об'єктів один на одного, їх взаємообумовленість, взаємоперехід, зміну стану (О.О. Бодальов, Л.П. Буєва, Б.Ф. Ломов, Б.Д. Паригін). В психології термін «міжособистісна взаємодія» розуміється як сукупність зв'язків і взаємовпливів людей, що відбуваються в процесі спільної діяльності [12].

В.А. Кан-Калік, вивчаючи соціально-психологічну взаємодію, розглядає її як механізм спілкування і ототожнює її з процесом співтворчості. Він вважає, що педагогічне спілкування це соціально-психологічна взаємодія, в процесі якої відбувається ефект взаємозараження. Його основою є педагогічне співпереживання, емоційна спільність переживання педагога і студента [6].

Педагогічна взаємодія є необхідною умовою ефективності педагогічного процесу. Поняття «взаємодія» включає в себе в єдності педагогічний вплив і власну активність вихованця, що виявляється у відповідних уявленнях або опосередкованих впливом на педагога й на себе самого (самовиховання) [12].

У процесі навчання відбувається зміна структури співпраці та взаємодії: від спільної з педагогом дії до підтриманої дії, далі – до наслідування і до самонавчання. Студент долучається до вирішення продуктивних завдань на початку процесу засвоєння нового наочного змісту на основі спеціально організованої активної взаємодії та співпраці з викладачем та іншими студентами [8].

Щоб досягти успіху у здійсненні демократичних перетворень в освіті, особливо вищій, необхідно розвивати суб'єктно-суб'єктні взаємини між викладачами та студентами в навчальному процесі та їхні міжособистісні стосунки на засадах діалогу, співпраці та партнерства. Така кардинальна зміна соціальних ролей і позицій зумовлена вимогами часу, новою освітньою парадигмою.

Студентський вік є періодом найбільш інтенсивного формування особистості. Це період пошуків самоствердження та самостійності, морального удосконалення та формування соціальної зрілості, розвитку професійного мислення та образу поведінки, тобто період, який суттєво впливає на всі подальші роки життя. Стосунки у системі «студент – викладач» є тією психологічною цариною, де вперше розгортається особистісне самоствердження майбутнього фахівця, розвивається його самосвідомість, засвоюється модель професійної діяльності [9].

На основі вивчення психологічних досліджень І.С. Булах, Л.В. Долинської встановлено, що взаємини викладачів і студентів характеризуються складною внутрішньою структурою, яка визначається такими компонентами як мотиваційний, когнітивний, емоційний, поведінковий. У психології вищої школи розроблені основні оптимальні вимоги щодо взаємин у системі «викладач – студент», які найбільш ефективно впливають на процес педагогічної взаємодії: – взаємодія факторів «провідності» й співробітництва при організації педагогічного процесу; – формування у студентів почуття

професійної єдності з викладачем; – подолання рецидивів авторитарних форм педагогічного впливу; – забезпечення наукового співробітництва студентів та викладачів; – реалізація системи неофіційних, нерегламентованих контактів викладачів та студентів. При цьому слід підкреслити важливість «організації» взаємин на основі захопленості спільною творчою діяльністю [2].

Можливо припустити, що педагогічна взаємодія забезпечить ефективність процесу формування професійної комунікативної компетентності студентів, якщо буде організована у формі особистісного спілкування, для якого характерні ознаки, визначені науковцями, зокрема: суб'єктивно-смысловий характер спілкування учасників взаємодії; актуалізація мотиваційних ресурсів навчання та особистісних мотивів діяльності; співпраця у прийнятті рішень усіма учасниками взаємодії, досягнення єдності змісту і цілей; спрямованість спілкування на розвиток у студентів цілеутворення і самоаналізу; наявність здібності до «емпатичного розуміння» партнера по взаємодії [8].

З огляду на соціальну та економічну значущість наслідків функціонування системи професійної підготовки виникає нагальна потреба в дослідженні оптимізації педагогічної взаємодії викладача й студента на основі належної інтеракційної культури.

Готовність викладача ВНЗ навчати за допомогою інтерактивних технологій є не менш важливою, адже від готовності викладача викладати за допомогою інтерактивних технологій залежить, наскільки ефективно майбутні психологи будуть упроваджувати їх у професійній діяльності. Створення суб'єкт-суб'єктної взаємодії, атмосфери взаємоповаги між викладачем і студентами є важливою складовою запропонованої умови.

Змістом взаємодії між людьми є налагодження специфічних відносин у цілісній структурі суспільства (економічних, правових, політичних тощо). Спілкування викладача й студентів є специфічним, оскільки за статусом вони виступають з різних позицій: викладач організовує взаємодію; студент, сприймаючи дії викладача, долучається до неї. Таке спілкування дає змогу йому стати активним суб'єктом педагогічного процесу, реалізувати свої потенційні можливості [5].

Під час педагогічної взаємодії виникає особливе спілкування між викладачем і студентом, у якому учасники розкривають свій власний погляд на світ. Завдання педагогічної діяльності в контексті діалогу культур педагога й студента двояке: з одного боку, необхідно зміцнити, розвинути властиві студенту способи мислення, позицію, картину світу, з другого, – організувати взаємодію з іншою культурою (культурою дорослої людини) [12].

Отже впливає, що педагогічне спілкування – система соціально-психологічної взаємодії між викладачем та студентом, спрямована на створення оптимальних соціально-психологічних умов для спільної діяльності.

Педагогічне спілкування як професійно-етичний феномен вимагає від викладача спеціальної підготовки не лише щодо технології взаємодії, а й морального досвіду, педагогічної мудрості в організації взаємин зі студентами. За своїм змістом і сферою функціонування воно може бути професійним і непрофесійним [3].

Для того, щоб навчитися професійному спілкуванню, треба чітко уявляти структуру цього процесу, знати, які вміння забезпечують його здійснення, яким чином можна удосконалювати виховний вплив на дітей.

У педагогічній науці виділяють два види взаємодії викладача і студентів: суб'єктно-об'єктне й суб'єктно-суб'єктне.

1. Суб'єктно-об'єктні відносини. У педагогічній діяльності в ролі суб'єкта виступає педагог, а в ролі об'єкта – студент. Педагога як суб'єкта педагогічної діяльності характеризують цілепокладання, активність, педагогічна самосвідомість, адекватність самооцінки та посиленість вимог. У цій ситуації студент виступає як виконавець вимог і завдань, поставлених педагогом.

2. Суб'єктно-суб'єктні відносини сприяють розвитку в студентів здатності до співпраці, ініціативності, творчого мислення, вміння конструктивно вирішувати конфлікти [12]

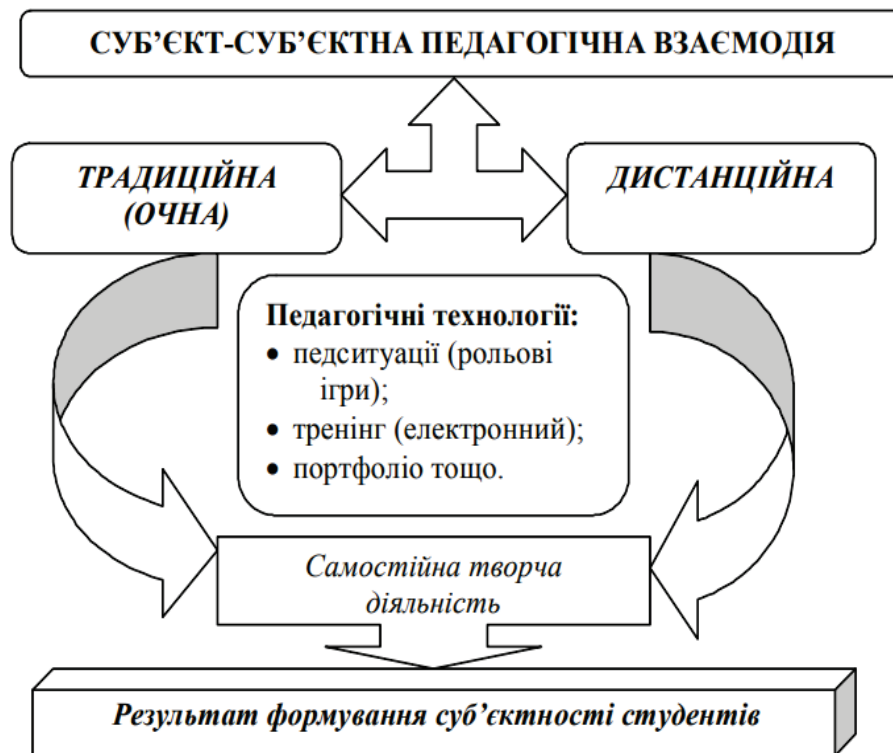
Така взаємодія передбачає взаємний вплив учасників навчально-виховного процесу в університеті, при цьому відбувається взаємний розвиток та самовдосконалення особистісних та професійних якостей учасників цього процесу.

Ефективна суб'єкт-суб'єктна педагогічна взаємодія між студентами і викладачем в університеті передбачає такі характерні ознаки як: рівноправність та повага між учасниками навчально-виховного процесу відповідно до розподілу обов'язків між ними; визнання самостійної пізнавальної діяльності студентів як домінуючої в навчальному процесі університету, яка сприяє набуттю студентами суб'єктності до професійно педагогічної діяльності; усвідомлення студентами себе як головних діючих осіб навчально-виховного процесу в університеті; організація навчального процесу відповідно до інтересів, здібностей студентів та отриманого суб'єктного досвіду задля самореалізації власнотворчих потенційних можливостей [13].

Очевидно, ключова функція педагога полягає саме в створенні та організації педагогічних ситуацій, які сприятимуть розвитку таких особистісних якостей студентів як самостійна пізнавальна активність, ініціативність, саморефлексія, саморегуляція тощо.

Цілеспрямована професійно-педагогічна підготовка студентів до суб'єкт-суб'єктної педагогічної взаємодії охоплює певну організацію процесу навчання, яка може бути як очна, так і дистанційна (див. рис. 1) [13].

Суб'єкт-суб'єктній взаємодії притаманні такі ознаки: особистісне орієнтування (здатність бачити й розуміти співрозмовника); рівність психологічних позицій суб'єктів навчального процесу (домінування викладача в спілкуванні недопустиме, він повинен визнавати право студента на власну думку, позицію); активність усіх учасників взаємодії, за якої вони здатні виробляти свою стратегію, свідомо вдосконалювати себе; проникнення у світ почуттів і переживань, готовність прийняти погляд іншої людини (спілкування за законами взаємної довіри, коли партнери вслухаються, розділяють почуття один одного); готовність прийняти співрозмовника, взаємодіяти з ним; нестандартні прийоми спілкування (відхід від суто рольової позиції викладача) [4].

Рис. 1. Суб'єкт-суб'єктна педагогічна взаємодія

Отож, взаємодія та повага між суб'єктами педагогічного процесу відіграє велику роль під час подання та аналізу навчального матеріалу. Важливим, на нашу думку, є той факт, що студент стає суб'єктом взаємодії, тобто активним її учасником. Він вчиться пізнавати себе, свої можливості, намагається досягти найвищих результатів у навчально-виховному процесі, що сприяє його активній діяльності, реалізуючи інтерактивні технології в навчально-виховному процесі вищої школи, викладач має створити умови суб'єкт-суб'єктної взаємодії, товарищескості, партнерства та взаємоповаги, адже саме такі умови забезпечать краще розуміння та сприйняття студентами важкого матеріалу, допоможуть їм активно включитись у процес пізнання та набувати професійного досвіду на заняттях, використовуючи свою творчість, самостійність, ініціативність.

Живе спілкування студентів із викладачем та один з одним під час різних форм навчальної діяльності дає можливість у комфортній, дружній атмосфері не тільки отримувати нові знання, а й реалізовувати їх, усвідомити значення використання інтерактивних технологій у навчально-виховному процесі, спонукати до активної, креативної діяльності під час занять, вирішення проблемних завдань та творчого пошуку нових методів, технологій та форм роботи. Основний показник засвоєння інтерактивних технологій – володіння спеціальними вміннями й навичками. У діяльності майбутнього педагога є вміння, що забезпечує виконання професійних функцій із реалізації інтерактивних технологій: розробка занять із використанням інтерактивних технологій [4].

Для оптимізації педагогічної взаємодії викладача та студента Г.С. Яценко (розробила метод активного соціально-психологічного навчання), що зазначає

такі напрями підвищення ефективності навчального процесу: – забезпечення наступності педагогічної взаємодії викладачів та студентів на різних етапах професійного навчання; – поступовий обмін між викладачами та студентами соціально-рольовими функціями; – аналіз особистості викладача та студента, який є умовою та результатом їх стосунків у процесі навчання; – перехід від індивідуально-спільного (фронтальне чи паралельне навчання) до спільно-взаємодійного типу організації навчання; – вияв рівня задоволення викладачів і студентів педагогічною взаємодією та складнощів, що стоять на заваді; – аналіз і оцінка результатів педагогічної взаємодії.

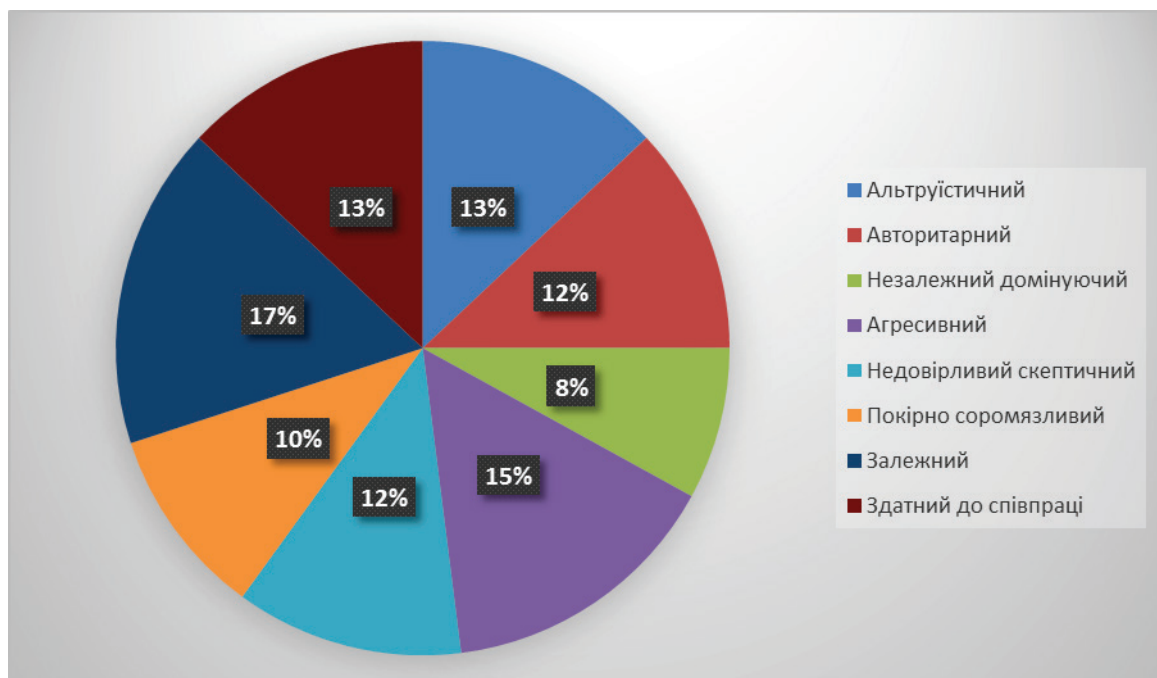
Отже, сучасна психолого-педагогічна наука розглядає педагогічну взаємодію як професійне спілкування викладача та студента на заняттях та після занять, яке спрямоване на створення сприятливого, здорового психологічного клімату, на оптимізацію навчальної діяльності та відносин між викладачем та студентом [1].

З метою дослідження міжособистісних стосунків між викладачами та студентами ми провели діагностику за методикою Т.Лірі.

В дослідженні приймали участь 30 студентів-педагогів 1 курсу Чернівецького національного університету імені Ю Федьковича.

Вік респондентів – 17-18 років.

Провівши дослідження, ми отримали наступні результати дослідження за методикою діагностики міжособистісних стосунків Т.Лірі, які вказують на відсутність яскраво вираженого типу міжособистісних стосунків, проте спостерігається певна бальна перевага фактору підпорядкування. Результати дивимося на рис.2.

Рис. 2. Відсоткове вираження стилів міжособистісних стосунків за методикою Т.Лірі

Висновки. Отже, можна зробити висновок, що педагогічна взаємодія є

необхідною умовою ефективності всього педагогічного процесу. Поняття «взаємодія» поєднує педагогічний вплив і власну активність вихованця, що виявляється у відповідних уявленнях або опосередкованим впливом на педагога й на себе самого (самовиховання). Основний зміст педагогічної професії становлять взаємини з людьми.

Для того, щоб педагогічна взаємодія між викладачем і студентами була успішною, потрібно із самого початку створити довірливу атмосферу, що стає можливим за умови чіткої структури занять, постановки навчальних цілей і правил поведінки, доведення до студентів вимог до курсу, видів контролю і критеріїв оцінювання. Організація продуктивної взаємодії викладача та студентів на основі діалогу з використанням технології співробітництва сприяє підвищенню ефективності навчального процесу у вищому навчальному закладі, створенню умов для самореалізації, самовизначення особи студента, розкриттю його творчого потенціалу, формуванню ціннісних орієнтацій і етичних якостей з подальшою їх актуалізацією в професійній діяльності та звичайно ж зменшенню вірогідності виникнення конфліктних ситуацій між викладачем і студентом.

Література

1. Богуш В. Теоретичні аспекти підтримки здорового психологічного клімату в системі «викладач-студент». Електронний ресурс. – Режим доступу: oldconf.neasmo.org.ua/node/1130.
2. Булах І.С. Психологічні аспекти міжособистісної взаємодії викладачів і студентів : навчально-методичний посібник / І.С. Булах, Л.В. Долинська. – К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2002. – 114 с.
3. Голярдик Н.А. Педагогічне спілкування як фактор взаємодії викладача і студентів у вищих навчальних закладах / Н.А. Голярдик, Л.Л. Дика // Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. – Сер.: Педагогічні та психологічні науки. – 2014. – № 2. – С. 64-73.
4. Гончар Н. Шляхи оптимізації педагогічної взаємодії викладача й студента в процесі професійної підготовки майбутніх вихователів / Н. Гончар // Молодь і ринок. – 2015. – № 7. – С. 52-56.
5. Гончар О. Форми педагогічної взаємодії учасників навчального процесу в системі вищої школи України / О. Гончар // Педагогічні науки. – 2011. – Вип. 2. – С. 49-54.
6. Кан-Калик В. А. Учителю о педагогическом общении / В.А. Кан-Калик. – М.: Просвещение, 1987. – 190 с.
7. Карташова Л.А. Особистісно-орієнтована система навчання основ інформаційних технологій в процесі підготовки майбутніх учителів іноземних мов: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Л. А. Карташова. – К., 2004. – 233 с.
8. Клак І. Моделювання процесу формування професійної комунікативної компетентності у майбутніх учителів-філологів / І. Клак // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2013. – № 5. – С. 58-67.
9. Повар А. Співробітництво викладача і студента в умовах інтеграції сучасних педагогічних технологій / А. Повар // Проблеми дидактики історії. –

2015. – Вип. 6. – С. 89-94.

10. Равчина Т. Теоретичні засади організації суб'єкт-суб'єктної взаємодії викладача і студента у навчальному процесі / Т. Равчина // Вісник Львів. ун-ту. Серія педагогічна. – 2008. – Вип. 24. – С. 3-13.

11. Романишин І. Об'єктивне оцінювання як умова ефективної педагогічної взаємодії у навчанні іноземних мов / І. Романишин // Обрії. – 2013. – № 2. – С. 68-71.

12. Червінська І.Б. Педагогічна взаємодія вчителя та учня в освітньо-виховному середовищі гірської школи / І.Б. Червінська // Педагогічний дискурс. – 2012. – Випуск 13. – С. 394-398.

13. Шехавцова С.О. Суб'єкт-суб'єктна педагогічна взаємодія як механізм формування суб'єктності студентів до професійно-педагогічної діяльності / С. О. Шехавцова // Молодь і ринок. – Дрогобич : ДДПУ імені Івана Франка. – 2014. – № 9(116). – С. 50-54.

Abstract. The article reveals the essence of pedagogical interaction of the teacher and students in the educational and educational environment of the university. The article analyzes the peculiarities of pedagogical communication; The problems of socio-psychological interaction between the teacher and students are covered. Also, the article presents the problem of organizing an effective subject-subject pedagogical interaction in the process of forming the student's subjectivity for future activities, describes ways to optimize the pedagogical interaction of participants in the educational process of a higher educational institution in the process of forming the readiness of students to use interactive technologies on based on a proper interactive culture. The value of the subject-subject interaction is substantiated.

Key words: pedagogical interaction, educational process, educational process, personality, self-knowledge, teacher, student, dialogue, professional training, subject-subject interaction, communicative act, pedagogical communication.

References

1. Bohush V. Teoretychni aspekty pidtrymky zdorovoho psykholohichnoho klimatu v systemi «vykladach-student». Elektronnyy resurs. – Rezhym dostupu: oldconf.neasmo.org.ua/node/1130.

2. Bulakh I.S. Psykholohichni aspekty mizhosobystisnoyi vzayemodiyi vykladachiv i studentiv: navchalno-metodychnyy posibnyk / I.S. Bulakh, L.V. Dolynska. – K.: NPU im. M.P. Drahomanova, 2002. – 114 s.

3. Holyardyk N. A. Pedahohichne spilkuвання yak faktor vzayemodiyi vykladacha i studentiv u vyshchyykh navchal'nykh zakladakh / N.A. Holyardyk, L.L. Dyka // Zbirnyk naukovykh prats' Natsionalnoyi akademiyi Derzhavnoyi prykordonnoyi sluzhby Ukrainy. Ser.: Pedahohichni ta psykholohichni nauky. – 2014. – № 2. – S. 64-73.

4. Honchar N. Shlyakhy optymizatsiyi pedahohichnoyi vzayemodiyi vykladacha y studenta v protsesi profesiynoyi pidhotovky maybutnikh vykhovateliv / N. Honchar // Molod i ryнок. – 2015. – № 7. – S. 52-56.

5. Honchar O. Formy pedahohichnoyi vzayemodiyi uchasnykiv navchalnoho protsesu v systemi vyshchoyi shkoly Ukrainy / O. Honchar // Pedahohichni nauky. – 2011. – Vyp. 2. – S. 49-54.

6. Kan-Kalyk V. A. Uchytelyu o pedahohicheskoy obshchenyy / V.A. Kan-Kalyk. – M.: Prosveshchenye, 1987. – 190 s.

7. Kartashova L. A. Osobystisno-oriyentovana systema navchannya osnov informatsiynykh tekhnolohiy v protsesi pidhotovky maybutnikh uchyteliv inozemnykh mov: dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.02 / L. A. Kartashova. – K., 2004. – 233 s.

8. Klak I. Modelyuvannya protsesu formuvannya profesiynoyi komunikatyvnoyi kompetentnosti u maybutnikh uchyteliv-filolohiv / I. Klak // Pedahohika i psykholohiya profesiynoyi osvity. – 2013. – № 5. – S. 58-67.

9. Povar A. Spivrobitnytstvo vykladacha i studenta v umovakh intehratsiyi suchasnykh pedahohichnykh tekhnolohiy / A. Povar // Problemy dydaktyky istoriyi. – 2015. – Vyp. 6. – S. 89-94.

10. Ravchyna T. Teoretychni zasady orhanizatsiyi subyekt-subyektnoyi vzayemodiyi vykladacha i studenta u navchalnomu protsesi / T. Ravchyna // Visnyk Lviv. un-tu. Seriya pedahohichna. – 2008. – Vyp. 24. – S. 3-13.

11. Romanyshyn I. Obyektyvne otsynyuvannya yak umova efektyvnoyi pedahohichnoyi vzayemodiyi u navchanni inozemnykh mov / I. Romanyshyn // Obriyi. – 2013. – № 2. – S. 68-71.

12. Chervinska I. B. Pedahohichna vzayemodiya vchytelya ta uchnya v osvitno-vykhovnomu seredovyschi hirskoyi shkoly / I.B. Chervinska // Pedahohichnyy dyskurs. – 2012. – Vypusk 13. – С. 394-398.

13. Shekhavtsova S. O. Subyekt-subyektna pedahohichna vzayemodiya yak mekhanizm formuvannya subyektnosti studentiv do profesiyno-pedahohichnoyi diyalnosti/ S.O. Shekhavtsova // Molod i rynek. – Drohobych : DDPU imeni Ivana Franka. – 2014. – № 9(116). – S. 50-54.

Стаття відправлена: 04.03.2018г.

© Гаркавенко Н.В., Доскач С.С.